

Legyőzve halállal a halált

Ma haláltagadó kultúrában élünk. Világosan látszik ez egy átlagos halottasház tapintatos berendezéséből, abból az igyekezetből, amely a halottasházat az összes többi házhoz hasonlóvá akarja tenni. Belül a „temetkezési vállalkozó” úgy próbálja meg elrendezni a dolgokat, hogy azok ne figyelmeztessék az embert szomorúságára; a ravatalozás szertartása pedig a temetést többé-kevésbé kellemes tapasztalattá igyekszik finomítani. A hallgatás különös összeesküvése ül itt a halál nyers tényén, magát a tetemet pedig „kicsinosítják”, hogy ezáltal is rejtve maradjon a test halott volta. Léteztek azonban a múltban, és még ma is, sőt életigenlő kultúránkon belül is léteznek „halálközpontú” kultúrák, amelyekben a halál az egyetlen nagy, mindent átfogó téma, az élet pedig a halálra való előkészületként jelenik meg. Ha úgy látszik, hogy a halottasház egyesek gondolatait eltereli a halálról, akkor másokat még az olyan közhasználatú cikkek is a halálra emlékeztetnek, mint az ágy vagy az asztal: az ágyat a sír jelenék látják, az asztalt pedig annak a helynek, amelyre a koporsót teszik.

Hol a kereszténység mindebben? Egyrészt kétségtelen, hogy a „halál problémája” központi és lényeges elem abban az üzenetben, amely tudtul adja Krisztus győzelmét a halál felett, továbbá hogy a kereszténység forrása ebben a diadalban van. Másrészt azonban az embernek az a furcsa érzése támad, hogy noha ez az üzenet kétségkívül eljutott hozzá, mégsem gyakorolt igazi befolyást a halállal szembeni alapvető emberi magatartásmódra. Inkább a kereszténység volt az, amely önmagát mintegy „hozzaígazította” ehhez a magatartásmódhoz, sajátjaként fogadva el azt. Nem nehéz — egy szép keresztény prédikáció keretein belül — Istennek ajánlani új felhőkarcolókat és világkiállításokat; nem nehéz „atomkorunk” haladó és életigenlő erőihez csatlakozni, vagy akár még vezetni is ezeket; nem nehéz a kereszténységet minden lázas és életközpontú aktivitás valódi forrásaként feltüntetni. És hasonlóképpen könnyű egy temetési prédikációban vagy egy lelkipapokrolaton az életet a szenvedés völgyének, a hiúság vásárának, a halált pedig felszabadulásnak bemutatni.

A keresztény lelkipásztornak, aki az egész egyházat képviseli, tulajdonképpen *mindkét nyelvezetet* használnia kell, mindkét beállítottságot magáévá kell tennie. Ha őszinte akar lenni, elkerülhetetlenül éreznie kell, hogy „valami hiányzik” mindkettőből, s hogy ez voltaképpen *maga a keresztény elem*. Mert a keresztény üzenet meghamisítása úgy hirdetni és mutatni be a kereszténységet, mint ami alapvetően életigenlő — anélkül, hogy ez az igenlés utalna Krisztus halálára, következésképpen a halál igazi tényére; az eredeti keresztény üzenet meghamisítását jelenti, ha csendben átsiklunk azon a tényen, hogy a kereszténység számára a halál nemcsak egyszerűen a vég, hanem voltaképpen *e világ* tényleges realitása. De vigasztalni az embereket és megbékíteni őket a halállal, a halálra való individuális előkészület értelmetlen helyévé változtatva ezt a világot — ugyancsak hamisítás volna. Mert a kereszténység azt hirdeti, hogy Krisztus a világ életéért, nem pedig az attól való „örök nyugalomért” halt meg. Ez a „hamisítás” teszi a kereszténység tényleges sikereit (hivatalos adatok szerint az egyházi építkezésekre és templomokra zánt *per capita* adományok elérték minden idők legmagasabb összegét) rejtett tragédiává. A világius ember azt akarja, hogy a pap optimista fickó legyen, hite pedig szentesítse az optimista és haladó világot. A vallásos ember pedig úgy tekint rá, mint a világ hiúságának és hiábavalóságának kimondottan komoly, szigorúan ünnepléses, méltósággteljes leleplezőjére. A világ nem akar vallást, és a vallás nem akar kereszténységet. Az egyik a halált utasítja vissza, a másik az életet. Innen ered az az egyre

mélyülő reménytelenség, amely sem az életigenlők elvilágiasodásában, sem az ezzel szemben állók beteges vallásosságában nem leli a kiutat.

Ez a reménytelenség mindaddig állandósul, amíg a keresztények továbbra is olyan vallásnak fogják tekinteni a kereszténységet, amelynek célja a segítség, amíg továbbra is megtartják a „régí vallásra” jellemző „haszonelvű” öntudatosságukat. Mert a vallások legfőbb feladatainak egyike valóban ez volt: segíteni és — különösen — segíteni meghalni az embereknek. Ezért a vallás mindig megkísérelte a halált megmagyarázni, s e magyarázat segítségével az embert a halállal kibékíteni. Amire Platón fáradságot nem kímélve vállalkozott a *Phaidon*-ban: kívánatossá, sőt jóvá tenni a halált; s milyen gyakran visszhangzott ezután is az emberi hit történetében a platóni gondolat, a változás és a szenvedés világából való szabadulás lehetősége! Az emberek azzal vigasztalták magukat, hogy a halál Isten műve, tehát helyénvaló, vagy azzal, hogy a halál az élet rendjébe tartozik; különféle értelmet adtak a halálnak, vagy meggyőzték magukat arról, hogy a halál jobb a hosszú öregségnél; kialakították a lélek halhatatlanságának tanait, azt, hogy a halállal nem ér véget a lét, mert az ember egy része tovább él. Mindezen kísérletek hosszú során az ember megpróbált fölülkerekedni a haláltapasztalat szörnyű egyedülállóságán.

A kereszténység, mivel vallás, elfogadta a *vallások* azon alapvető funkcióját, hogy megkísérelje „igazolni” a halált, tehát megpróbáljon segíteni. Sőt e folyamatban többé-kevésbé magába olvasztotta a halál régi, klasszikus magyarázatait is, amelyek jóformán minden vallásban községek voltak. Mert sem a lélek halhatatlanságának tana, mely a szellemi és az anyagi szembenállására épül, sem pedig a halálnak mint megszabadulásnak, vagy a halálnak mint büntetésnek a tana voltaképpen nem keresztény tan. Beolvadásuk a keresztény világszemléletbe inkább megrontotta, semmint megtisztította a keresztény teológiát és vallásosságot. Ezek a tanítások mindaddig „működtek”, amíg a kereszténység vallásos (tehát halálcentrikus) világban élt. De azonnal megszűntek hatni, mihelyt a világ kinőtte ezt a halálközpontú vallást, és „szekularizálódott”. A világ azonban nem azért szekularizálódott, mert „vallástalanná”, „materialistává”, „felszínesé” vált, nem azért, mert „elvezítette a vallást” (ahogyan még oly sok keresztény gondolja), hanem mert a régi magyarázatok voltaképpen mit sem magyaráznak meg. A keresztények gyakran elfelejtik, hogy hitük egyik legfontosabb alkotóeleme, vagy inkább a kereszténység egyik legfontosabb alkotóeleme a régi vallástól való függetlenség volt. A kereszténység, üzenetében az élet teljességét kínálva, inkább hozzájárult a vallási félelmek és a pesszimizmus alóli felszabaduláshoz, mint bármi más. Ebben az értelemben a szekularizmus egy, a keresztény világon belüli jelenség, s mint ilyen, elképzelhetetlen a kereszténység nélkül. A szekularizmus olyan mértékben utasítja vissza a kereszténységet, amilyen mértékben azonosította magát a kereszténység a „régí vallással”, amilyen mértékben ráerőltette a világra a halálnak és az életnek azokat a „magyarázatait” és „tanait”, amelyeket maga a kereszténység rombolt szét.

Azonban nagy tévedés lenne úgy vélekedni a szekularizmusról, mint ami egyszerűen a „vallás hiánya”. A szekularizmus valójában maga is vallás, s mint ilyen, a halál és a halállal való kibékülés magyarázata. Azoknak a vallása, akik belefáradtak abba, hogy a világot annak a „másvilágnak” az alapján magyarázzák, amelyről senki sem tud semmit; hogy az életet annak a „túlélésnek” az alapján értsék meg, amelyről senki nem rendelkezik a legjelentéktelenebb gondolattal sem; más szavakkal: beleuntak abba, hogy az élet a halál viszonylatában kapja meg „értékét”. Tudjuk — gondolja a szekularista —, hogy az egyedüli világ az evlág, az egyetlen élet az evlági élet, amelyet kaptunk, és tölünk, emberektől függ, hogy olyan értékessé, gazdaggá és boldoggá tegyük, amennyire csak lehetséges. Az élet halállal végződik; ez ugyan kellemetlen, de mivel természetes, mivel a halál egyetemes jelenség, a legjobb, amit az ember tehet, ha egyszerűen természetesként fogadja el. Viszont amíg él, nem kell gondolnia rá, hanem úgy kell élnie, mintha a halál nem is létezne. És a halálról való megfélekedés legjobb módszere: tevékeny és hasznos életet élni, nagy és nemes dolgokra vállalkozni egy

mind jobb világ építése érdekében. Ha Isten létezik (és a szekularisták többsége határozottan hisz Istenben, határozottan hisz abban, hogy a vallás hasznos szerepet játszik közösségi és egyéni vállalkozásaiban), és ha szeretete és kegyelme folytán (hisz mindannyiunknak vannak hiányosságaink) tevékeny, hasznos és becsületos életünk miatt örök élettel akar jutalmazni bennünket (melyet hagyományosan „halhatatlanságnak” neveznek), abban nincs semmi különös, hiszen éppen ez a kegyes foglalatosság a dolga. A halhatatlanság azonban csak valamiféle járulék — ha örök járulék is — ahhoz az evilági élethez, amelyben az ember már összes valódi érdekét, összes igazi értékét megtalálta. Valóban, az „amerikai halottasház” a szekularista vallás igazi szimbóluma, mert kifejezi mind a halál természetesként való elfogadását (egy ház a többi közül, minden speciális jellegzetesség nélkül), mind a halál életben való *jelenlétének* tagadását.

A szekularizmus vallás, mert van saját hite, saját eszkatológiája és saját etikája. „Működik” és „segít”. Őszintén szólva, ha a „segítés” volna a próbakő, akkor be kellene ismernünk, hogy az életközponitú szekularizmus ténylegesen többet *segít* a halál ellen, mint a vallás. És a vallás, hogy versenyben maradjon a szekularizmussal, az „életlehetőségekhez való alkalmazkodásként”, „tanácsadásként”, „gyarapodásként” mutatja be, földalattikon és buszokon reklámozza magát, mintegy ráadásként az „ön legelőnyösebb bankját” és „legszívélyesebb értékpapírügynökét” reklámozó feliratokra: próbálja ki, *segít!* És a szekularizmus vallásos sikerei olyan nagyok, hogy néhány keresztény teológus már-már „feladta” hitünk „transzcendenciáját”, vagy sokkal egyszerűbb szavakkal: „Isten” igazi eszméjét. Ilyen árat kell fizetnünk, ha azt akarjuk, hogy a modern ember „megértsen” és „elfogadjon” bennünket — hirdeti a huszadik század gnosztikusa.

De itt értünk el a kérdés lényegéhez. A kereszténység számára ugyanis nem a segítés a próbakő, hanem az igazság. A kereszténység célja nem az, hogy a halállal kibékítve az embereket segítségére legyen a világnak, hanem hogy megmutassa az Igazságot életéről és halálról, hogy majd ez az Igazság menthesse meg az embereket. Az üdvösség nemhogy nem azonos a segítéssel, hanem éppenséggel annak ellentéte. A kereszténység nem azért emel kifogásokat a szekularizmus és a vallás ellen, mert azok „elégtelen segítséget” kínálnak a halállal szemben, hanem pontosan azért, mert „kielégítik” az emberek szükségleteit, „eleget tesznek” igényeiknek. Ha a kereszténység célja az lenne, hogy megszüntesse az emberek halálfélelmét, akkor semmi szükség nem volna a kereszténységre, hiszen erre más vallások is alkalmasak, és valljuk be, inkább, mint a kereszténység. A szekularizmus pedig olyan embereket formál, akik boldogan és tesztületileg fognak nemcsak élni, hanem meghalni is az Ügy diadaláért, bármi legyen is az.

A kereszténység nem megbékülés a halállal, hanem leleplezése a halálnak, és azért leplezi le a halált, mert az Életet nyilatkoztatja ki. Ez az Élet: Krisztus. És csak ha Krisztus az Élet, csak akkor az a halál, aminek a kereszténység bemutatja: legyőzött ellenség, nem pedig „megmagyarázott rejtély”. A szekularizmus és a vallás, megmagyarázva a halált, „státussal” és „ésszerűséggel” ruházta fel, „normálissá” tette. Egyedül a kereszténység mutatja be a halált *abnormálisnak* és ezért rettenetesnek. Lázár sírjánál Krisztus könnyezett, és amikor halálának órája elérkezett, „szomorúság fogta el és gyöttrődni kezdett”. Krisztus fényében az evilág és az evilági élet elveszett, és túl van azon, hogy pusztán „segíteni” lehessen rajta, de nem a halálfélelem miatt, hanem mert elfogadta és normálissá tette a halált. Kozmikus temetőként fogadni el Isten világát, amelyet egy ugyancsak temetőnek látszó („örök nyugalom”) „másvilág” vált fel, s mindezt vallásnak nevezni, ilyen kozmikus temetőben élni és hullák ezreinek minden napjait „berendezni”, lelkesedni egy „igazságos társadalomért” és közben boldognak lenni — ez az ember bukását jelenti! Nem erkölcstelensége vagy bűnei miatt bukott el az ember, hanem „pozitív — vallásos vagy szekuláris — eszményképe” miatt, mert beérte ezzel az eszményképpel. De a bukást csakis Krisztus tudja bemutatni, mert csak Krisztusban lelhető fel a nekünk kinyilatkoztatott *élet* teljessége, és a halál ezért válik szörnyűvé, az élettől való eleséssé, ellenséggé. *Ezt a világot* (és nem valamiféle „másvi-

lágot’), ezt az életet (és nem valamilyen „másik életet’) kapta az ember az isteni jelenlét szentségeként, az Istennel való közösségként, és csak ezen a világon, ezen az életen keresztül — átalakítva ezt Istennel való közösséggé — töltheti be az ember *voltaképpeni rendeltetését*. A halál borzalma éppen ezért nem annak „vég”-voltában és nem a fizikai romlásban rejlik. Mivel a halál elkülönít a világtól és az élettől, *elváág Istentől is*. A halott képtelen dicsőíteni Istent. Más szavakkal: Krisztus azért nyilatkoztatja ki nekünk az Életet, hogy a keresztény üzenetet a halálról mint Isten ellenségéről hallgassuk meg. És amikor az Élet könnyezik a barát sírjánál, amikor a halál borzalmát szemléli, akkor kezdődik a győzelem a halál felett.

A halált azonban a *haldoklás* előzi meg: a haldoklás bennünk a halál növekedése a fizikum hanyatlása és a betegség miatt. S itt ismét csak tilos a halál keresztény megközelítését azonosítani akár a modern világ, akár a „vallás” halálszemléletével. A modern elvilágiasodott ember számára az ember egyetlen *normális* állapota az egészség; ezért folyik a betegségek ellen küzdelem, és a modern világ valóban nagyon hatásosan küzd ellenük. Legkiválóbb teljesítményei közé tartoznak minden bizonnyal a kórházak és a gyógyszertárak. Ennek az egészségnek azonban mégis van egy határa: a halál. Elkerülhetetlenül eljön az idő, amikor a tudomány „segélyforrásai” kimerülnek — és a modern világ ezt éppen olyan magától értetődően fogadja el, mint amilyen magától értetődően elfogadja a halál tényét is. Elérkezik az a pillanat, amikor a beteg megadja magát a halálnak, elszállítják a kórteremből, s mindez csendesen, illedelmesen, higiénikusan zajlik le — mint egy megszokott munkafolyamat része. Amíg az ember él, mindent elkövetnek érte, hogy életben tartsák, ha állapota mégoly reménytelen is. A halál soha nem lehet az élet része. És noha mindenki tudja, hogy a kórházakban emberek halnak meg, általános hangulatukat és étoszukat a gondtalan optimizmus jellemzi. A modern orvostudomány eredményes fáradozásának tárgya az élet, de nem a halandó élet.

A vallásos szemléletmód képviselői inkább betegségnek semmint egészségnek tekintik az ember „normális” állapotát. Szerintük a múlandó és változó anyagnak ebben a világában a szenvedés, a betegség és a bánat az élet normális állapota. A kórházakat és rendelőintézeteket megfelelően el kell látni, de nem az egészség érdekében, hanem vallásos kötelességből. A vallásos szemlélet mindig úgy gondolkodott az egészségről és a gyógyulásról, hogy az Isten kegyelmének függvénye, az igazi gyógyulás pedig „csoda”. Ezt a csodát pedig Isten viszi végbe, ismét csak nem azért, mert az egészség jó, hanem mert ez „bizonyítja” erejét, és ez vezeti vissza az embereket Istenhez.

E két megközelítés lényegében összeegyeztethetetlen, és mi sem mutatja jobban a keresztények zavarát ebben a kérdésben, mint az a tény, hogy ma a keresztények mindkettőt egyaránt érvényesnek és értékesnek fogadják el. A szekuláris kórház problémáját úgy oldják meg, hogy keresztény lelkiséget plántáltak bele; a keresztény kórházat pedig úgy, hogy amennyire csak lehetséges, modernné és tudományossá — tehát „szekulárisná” teszik. Valójában azonban a vallásos ember- és halálszemlélet fokozatosan megadja magát a szekulárisnak. A modern lelkipásztor hajlamos az orvos „asszisztensévé” válni, sőt gyakran egyenesen „terapeutává” nevezi ki magát. A pasztorális terápia, a kórházlátogatás, a beteggondozás technikájának összes fajtája, amellyel tele vannak a teológiai szemináriumok jegyzetei, jól jelzik ezt az irányt. De ez lenne a *keresztény* megközelítés — és ha nem, akkor egyszerűen vissza kellene térnünk a régi, a „vallásos” szemlélethez?

A válasz: nem, nem az; de nem is egyszerűen a „visszatérés”. Fel kell fedeznünk az ember életének, és éppen ezért szenvedésének és betegségének változatlan, mégis mindig aktuális *szentségi* szemléletét — azt a látásmódot, amely az egyház sajátja még akkor is, ha mi, keresztények elfelejtettük vagy félreértettük azt.

Az egyház a *gyógyítást* szentségnek tekinti. Ezt azonban olyannyira félreértették az egyház „vallással” való azonosításának hosszú évszázadai alatt (és e félreértéstől az

összes szentség és a szentségek egész tana szenvedett), hogy az *olaj szentsége* a halál, az „utolsó kenet” szentségévé vált, többé-kevésbé zökkenőmentes átmenetet biztosítva az örökkévalóságba. Mindazonáltal fennáll a veszély, hogy ma, amikor a keresztények között egyre nagyobb az érdeklődés a gyógyítás iránt, előbb-utóbb az egészség szentségeként, a szekuláris orvostudomány hasznos kiegészítéseként fogják értelmezni. De mindkét szemlélet helytelen, mert mindkettő pontosan ennek az aktusnak a szentségi természetét hibázza el.

A szentség, mint tudjuk, mindig *átmenet, átalakulás*. „Átmenet”, de nem a „természetfeletti”, hanem Isten Országába, az eljövendő világba, ennek a világnak és ennek az életnek mint Krisztus által megváltottnak és helyreállítotttnak a tényleges valóságába. Ez az átalakulás nem a „természetes” átalakulása „természetfelettié”, hanem a régié újja. A szentség ezek szerint nem „csoda”, amelyen keresztül Isten — úgymond — megtöri a „természet rendjét”, hanem a végső Igazság megnyilatkozása életről és világról, emberről és természetről, azé az Igazságé, amely maga Krisztus.

A gyógyítás azért szentség, mert célja és eredménye nem az *egészség*, nem a fizikai egészség helyreállítása, hanem a belépés az Ország életébe, a Szentlélek „örömebe és békéjébe”. Krisztusban ezen a világon minden — és ez a „minden” jelenthet egészséget és betegséget, örömet és szenvedést — ehhez az új élethez való felemelkedésé, ebbe az új életbe való belépésé, erre való várakozásá és ennek előérzetévé vált.

Ebben a világban a szenvedés és a betegség valóban „normálisnak számít”, de éppen ez a „normalitás” az, ami abnormalis. A szenvedés és a betegség mutatja az ember és életének végső és szakadatlan vereségét, amelyen még az orvostudomány részleges — habár kétségtelenül csodálatos — győzelmei sem tudnak véglegesen úrrá lenni. De Krisztusban a szenvedés nem „elpusztult” — győzelemmé alakult át. *Maga* a betegség diadallá, úttá, az Országba vezető bejárattá vált, és ez az egyetlen tényleges *gyógyuláshoz* vezető út.

Ha az ember súlyos betegségben szenved, az egyház eljön hozzá, és feladja neki a gyógyítás szentségét. Ennek az embernek a számára — és mindenki számára ezen a világon — a szenvedés egyben kudarc is, amelyben megadja magát a sötétségnek, a kétségbeesésnek, a magányosságnak. A szenvedés *haldoklás*, a szó legvalóságosabb értelmében. És mégis az Ember és benne az Élet végső diadalává is lehet. Az egyháznak nem az a feladata, hogy ebben az emberben helyreállítsa az *egészséget*, hogy egyszerűen helyettesítse az orvosságot, amikor az orvostudomány már minden lehetőségét kimerítette. Az egyház feladata, hogy Krisztus Szeretetébe, Fényébe és Életébe vigye az embert. Nem csupán azért, hogy szenvedésében „vigasztalja”, nem azért, hogy „segítsen” neki, hanem hogy *mártírrá*, szenvedésében Krisztus *tanújává* tegye. Mártír az, aki megpillantja, hogy „nyitva az ég, és az Emberfia ott áll az Isten jobbján” (ApCsel 7,56). A mártír az, akinek számára Isten nem egy újabb — és utolsó — lehetőség szörnyű fájdalmainak megszüntetésére; Isten az ő igazi élete, és így életében minden Isten felé irányul, minden a Szeretet teljességébe emelkedik fel.

A szomorúság kiküszöbölhetetlen *ebből a világból*. Akár maga az ember igyekszik a minimumra redukálni, akár a „másvilági” jutalom vallásos ígéretétől remél enyhülést, a szenvedés megmarad, és rettenetesen „normális” marad. És mégis azt mondja Krisztus: „bízatosok, én legyőztem a világot” (Jn 16,33). Szenvadásában nemcsak egyszerűen értelmet nyert minden szenvedés, hanem erőt is adott arra, hogy maga is jelle, szentséggé, kinyilatkoztatássá, ennek a győzelemnek az „eljövetelével” váljék; az ember kudarca, voltaképpen haldoklása az Élet útjává lett.

Ennek a győzelemnek a kezdete Krisztus halála. Ez az örök evangélium, és ez nemcsak az *evilág*, hanem a *vallás* számára is „ostobaság” marad mindaddig, amíg az az *evilág* vallása — „nehogy Krisztus keresztje erejét veszítse” (1Kor 1,17). A keresztény

halál liturgiája nem akkor kezdődik, amikor az embert eléri az elkerülhetetlen vég, és teste a templomban fekvé az utolsó szertartásokra vár, mi pedig körülálljuk, hogy az embernek az élet világából való szomorú, mégis méltóságteljes elköltözéséről belenyugvó tanúságot tegyünk; hanem minden vasárnap, amikor az egyház, felemelkedve a mennybe, „félretesz minden földi gondot”; minden ünnepnapon, és különösen húsvét örömeiben kezdődik. Így az egyház egész élete halálunk szentsége, mert az egyház minden ízében az Úr halálának kinyilatkoztatása, feltámadásának megvallása. A kereszténység mégsem halálközpontú vallás; nem „misztérium-kultusz”, amely gyönyörű szertartásaiban a haláltól való menekvés „objektív” tanát kínálja, megkövetelve, hogy higgyenek benne, s így húzzanak hasznot „jótéteményeiből”.

Kereszténynek lenni, Krisztusban hinni ezt jelenti, és mindig is ezt jelentette: tudni egy racionalitáson túli, mégis abszolút bizonyos módon, amelyet hitnek nevezünk, hogy Krisztus minden élet Élete, hogy Ő maga az Élet, és ezért az én életem is. „Benne volt az élet, és az élet volt az emberek világossága.” Az összes keresztény tanítás, a megtestesülés, a megváltás, a bűnbocsánat, csak magyarázata, következménye, és nem „oka” ennek a hitnek. Csak akkor válnak ezek a realitások „érvényessé” és „következetessé”, ha hiszünk Krisztusban. De maga a hit nem ezeknek a Krisztusról való állításoknak, hanem magának Krisztusnak mint Életnek és az élet fényének az elfogadása. „Igen, az élet megjelent, láttuk, tanúságot teszünk róla, és hirdetjük nektek az örök életet, amely az Atyánál volt és megjelent nekünk” (1Jn 1,2). Ebben az értelemben a keresztény hit radikálisan különbözik a „vallásos hittől”. Kiindulópontja nem a „hit”, hanem a szeretet. Önmagában és önmagától minden hit részleges, töredékes, törekény. „Mert tudásunk töredékes és prófétálásunk is töredékes... a prófétálás véget ér, a nyelvek elhallgatnak, a tudomány elenyészik, és a szeretet nem szűnik meg soha” (1Kor 13,8). És ha szeretni valakit annyit jelent, hogy az én életem benne van, vagy inkább hogy ő válik életem „tartalmává”, akkor Krisztust szeretni annyi, mint életem Életeként ismerni és birtokolni Őt.

Csak Krisztusnak mint az Életnek a birtoklása, a Vele való közösség „öröme és békéje”, jelenlétének bizonyossága teszi sokatmondóvá Krisztus halálának kinyilatkoztatását és feltámadásának megvallását. *Ebben a világban* Krisztus feltámadása soha nem lehet „objektív tény”. A feltámadt Úr megjelent Máriának, aki „látta Jézust, amint ott áll, de nem tudta róla, hogy ő Jézus”. Ott állt a Tibériás tó partján, „de a tanítványok nem ismerték fel, hogy Jézus”. Az emmauszi úton pedig tanítványainak szemei „becsukódtak, hogy ne ismerjék fel őt”. A feltámadás hirdetése ostobaság e világ számára, és nem csoda, ha éppen a keresztények „magyarázzák félre” azáltal, hogy gyakorlatilag a halhatatlanság és a továbbélés régi, kereszténység előtti tanaira redukálják. És valóban, ha a feltámadás tana csak egy „tan”, és úgy hisznek benne, mint egy eljövendő eseményben, mint egy „másvilági” misztériumban, akkor az lényegében nem is különbözik a „másvilágról” kialakított többi tanítástól, és könnyedén össze is teveszthető velük. Akár a lélek halhatatlanságát, akár a test feltámadását nézzük — semmit sem tudunk róluk, és minden fejtegetésünk csak merő „spekuláció”. A halál megmarad titokzatos átmenetnek egy titokzatos jövőbe. Annak a nagy öröme, amelyet a tanítványok a feltámadt Urat meglátva éreztek, annak a „lángoló szívnek”, amelyet az emmauszi úton tapasztaltak, nem az volt az oka, hogy egy „másvilági” titok lepleződött le előttük, hanem mert látták az Urat. És Ő nem azzal küldte őket el, hogy a halottak feltámadását prédikálják és hirdessék, a halál tanítását — hanem a bűnbánatot és a bűnbocsánatot, az új életet, az Országot. Hirdették, amit tudtak, hogy Krisztusban az új élet már megkezdődött, hogy Ő az Örök Élet, a Beteljesülés, a Feltámadás és a világ Öröme.

Az egyház: kapu Krisztus feltámadt életébe; részesedés az örök életben, „öröm és béke a Szentlélekben”. És várakozás az Ország „alkony nélküli napjára”; nem valamiféle „másvilágra”, hanem minden dolog és minden élet beteljesedésére Krisztusban. Benne maga a halál vált az élet tettévé, mert Önmagával, szeretetével, fényével töltötte

be. „Benne minden a tiétek,... a világ, az élet, a halál, a jelenvalók, az eljövendők; minden a tiétek. Ti azonban Krisztuséi vagytok, Krisztus pedig Istené” (1Kor 3,21-23). És ha magamévá teszem ezt az új életet, magamévá ezt az Isten országa utáni éhséget és szomjúságot, annak bizonyosságát, hogy Krisztus az Élet, akkor halálom az Életben való részesedés aktusává lesz. Mert sem az élet, sem a halál nem képes elválasztani bennünket Krisztus szeretetétől. Hogy ez a beteljesülés mikor és hogyan érkezik majd el, azt nem tudom. Nem tudom, mikor teljeseznek be mindenek Krisztusban. Semmit sem tudok a „mikorokról” és a „hogyanokról”. De tudom, hogy Krisztusban elkezdődött a nagy Átmenet, a világ Pászkája, s hogy az „eljövendő világ” fénysugara a Szentlélek örömeiben és békéjében már elért hozzánk, mert *feltámadt Krisztus és az Élet uralkodik*.

Végül pedig tudom, hogy ez az a hit, és ez az a bizonyosság, amely örömteli jelenlétével betölti Szent Pál szavait, melyeket mindig akkor olvasunk, amikor egy testvér „átmenetét”, Krisztusban való elalvását ünnepeljük:

„A parancsszóra, a főangyal szólítására, Isten harsonájának zengésére az Úr maga száll le a mennyből. Először a Krisztusban elhunytak támadnak föl, azután mi, akik életben maradtunk. A felhőkön velük együtt elragadtatunk a magasba Krisztus elé, és így örökké az Úrral leszünk” (1Tesz 4,16-17).

Buji Ferenc fordítása

TŰZ TAMÁS

Változat egy régi fülszövegre

*zörög a papír vége a varázslatnak
pedig kezdetben volt az ige de nem
lett testté szín és zene vált csak
belőle casus belli teljes csőd
nekropolisz felsorolhatatlan könnyek
nesze csak a szem maradt a régi
a teremtmény fájdalma az ajtó alatt
bemerészkedő fény jó erős kávé
kellene Athéné Tritogeneia főztje
fecskefészek-leves cápauszony ha
már jéghegy úszik a benső égbolton
sirály a szélben csillag a sűrűsödő
időben Gilgamesz a Vízözön-király
csak az ürügyre vár hogy nevetségessé
tegyen csak a szem maradt a régi
a szárny négy világtáj viharaival
száll harcba*